

JÁTÉKSZINI

2022

EMLÉKKÖNYV.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1856.

UNIVERSITATEA

DE ECONOMIE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1881

NEMZETI SZINHÁZI

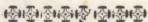
EMLEKKÖNYV.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
KIADTA :

JAKAB ISTVÁN.

a nemzeti színésztársulat sugója.

KOLOZSVÁRTT.

NYOMATOTT AZ EV. REF. FÓTANODA BETÜIVEL.

1856.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

114053

A fenálló szini választmány felügyelete, és Gyulai Ferencz igazgatása alatt dráma és népszinmű társulat névjegyzéke:

Gyulai Ferencz, igazgató.

Haray Viktor, titkár.

Stöger Béla, karmester.

Működő egyének.

Férfiak:

Balogh József, diszmester és festő.

Balogh Károly.

Debreczeni Ödön.

Dózsa József.

Filippovics István.

Gyulai Ferencz, igazgató és rendező.

Jakab István, sugó.

Kovács Benő, ügyelő.

Kovács Elemér.

Molnár József.

Nagy Pista.

Ozsváth Gerő.

Portik József, tánczos.

Rónai Gyula

Török István.

Turesányi Imre, könyvtárnok.

Nő k :

Balogh Károlyné.
Filippovicsné, Kőrösi Mari.
Hidassy-Prielle Cornélia,
Komárominé,
Komáromi Ida.
Kovács Benóné.
Nagy Pistáné.
Rónainé, Prielle Lilla.
Szerdahelyi Nelli aszszony.
Turesányiné,
Váci Vilma.

G y e r m e k s z e r e p l ő :

Turesányi Ilka

Várnoki Sándor , ruhatárnok.

Gazda László)
Veres József) szolgák.
Szilassi Bálint , diszletsegéd.

A társulattól elmentek:

Benedekpár.
Hetényipár.
Károlyi Lajos.

Sugó: Kovácspár.
Sükeipár.
Tóth Soma.
Tóthné.
Nagy Mihály.
Gál Berta.
Szász Lajos, meghalt.

1855-dik év october 1-től december utolsó napjáig előadatott új színművek:

1. Lelkiismeret. Dráma 6 felvonásban.
 2. Parlagi Jancsi. Népszínmű 4 felvonásban.
 3. Vak Béla király. Ered. dram. 5 felv.
 4. Csak Kitartás. Ered. vigj. 3 felv.
 5. Huszonkét éves gyám. Vigj. 2 felv.
 6. Sajdár és Rurik. Ered. dram. 5 felv.
 7. Három Szín. Ered. vigj. 4 felv.
 8. Makranczos Hölgy. Vigj. 4 felv.
 9. Kálmán Király. Ered. dram. 5 felv.
 10. Áldozat. Ered. dram. 5 felv.
 11. Márvány Hölgyek. Dram. 5 felv.
 12. Ház Becsülete. Dram. 5 felv.
 13. Vén Bakkancsos. Ered. népsz. 3 felv.
-

1856-dik év január 1-től május 15-éig.

1. Pünkösdi Királyné. Ered. népsz. 3 felv.
 2. Három Ara egy helyett. Vigj. 4 felv.
 3. Két Testvér a népből. színj. 3 felv.
 4. Medicis Mária. Vigj. 4 felv.
 5. Közös Háztartás. Vigj. 3 felv.
 6. Bíbor és Gyász. Ered. dram. 5. felv.
 7. Árva Feri. Vigj. 3 felv.
 8. Bujdosó és Családja. Ered. népsz. 3 felv.
 9. Harmadik Richárd király. Dram. 5 felv.
 10. Könyves Kálmán király. Ered. dr. 5 felv.
 11. Békesi. Ered. dram. 4 felv.
 12. Bethlen Gábor. Ered. dram. 5 felv. ^{új}
 13. Huszáresiny. Ered. népsz. 3 felv.
 14. Flaminio. színj. 4 felv.
 15. Divathölgyek. Vigj. 5 felv.
 16. Gauthier Margit. Dram. 5 felv.
 17. Ravennai Viador. Dram. 5. felv.
 18. Dalos Pista. Ered. népsz. 3 felv.
-

A Z Ő S R E G E.

KOLMAR JÓZSEFTŐL.

Ismerek egy árva családot :

Egy anya van benne, gyermeke sok . . .

BCU Cluj / *Central University Library Cluj

Szép kékmennyezetű palotában lakik az ősidő, egy öreg óriás kit ifjunak sohasem ismert a nap és hold, s nem emlékeznek rá a csillagok. Feje ezer nagy világ helyét tölti be, szakála millió üstökös, szeme a neprendszert képezi, szempilláin nyugszik a sötét éjszaka lehelete a terhes felhők serege, melyek a csöndes tenger habjában fürödnek; balkezüben nyugszik a menyinyorszag légoszlopszata, jobbával a napoknak méri ki útjait; palástja a kék meszszeség, mely számtalan világot foly körül csöndes hullámaival; palotája a magasságos űr, mely épült napsugarakból és csillagfényből: alapzatan felhők borongnak, tetején napok nyugosznak, roppant udvarában bolygók pihennek meg, várván az űr indító parancsát, a hetedik ég felül; négy pítvarához a téjút vezet; sze-

kerei a kis és nagy gönczöl, lovai a villámok és lidérczek tüzes kigyói; négy csarnokában ugyanannyi óriás örködik és vár parancsra, kiknek neve: kelet, nyugot, éjszaka, és dél . . . Midőn örök fővénye lefoly az időnek, ezen óriások egyesült erővel öntik azt vissza a végetlenség időmérlegébe. És eljönnek bájos égihölgyek, kik a világok térein rózsaszín könyvbe jegyzik a történeteket, kezökben tündér szivárványivekkel, s örökifjuság nyíló rózsáival arcaikon; és elkezdnek túlvilági hangon szólni, és regéket mondani édes dalokban az ősidőnek, és regélnék keletről és nyugotról igenhoszan és igenszépeket; az ősidő pedig gyönyörmosolygva csügg rózsajákaikon, lehajtván ősz fejét az óceánok babvankosára, és a mesék lágy melódiáin elszenderül, melyet midőn megtudnak az ég csillagai, elszöknek örállomásaikról, hogy hallanák meséit az idő bájos leánya-
inak.

A hajnalesillag is elméne egykor, hogy meghallaná a tündérregét, a mely keletről szól vala. És meghallgatván, lobogó arczczal haza tére, hogy örvendetes hirt vinne keletnek. Ekkor hasadt ki a hajnal első bíbora, a havasok fejét ekkor koszorúzta először rózsafény, s a kedves hajnalálom ekkor lebegteté földre harmatos szárnyait. A fülmîle ekkor kezdé a hajnalt megénekelni; mert hozzá küldé a hajnalesillag, és megizené neki a keletiregét szép tiszta fényben, kórvén őt, a ligetek és erdők dalnokát, hogy foglalná azt szép dalokba, és zengené el kelet fiainak.

„Túl a Kaukáz regényes bércein — csattogá a fülmîle — Ázsiában, a Kaszpitenger tündér part-

jain, élt hajdan egy szép hölgy, a hajnalcsillagnak és a keleti oczeánnak tündérleánya, kinek igen sok szép gyermekei valának. A figyermekes erősek voltak, mint az oroszán, magasok és egyenesek, mint a sudarfenyő, és delikülseűek, mint a pálmaerdők napkeltekor; a leányok szendék voltak és kedvesek, mint a hónapos gerle, szépek mint özönviz előtt az ibolya, és olyan jók, mint az ég áldásszellemei.

E jó anya kimondhatlan boldognak érezé magát szerető gyermekei körében, mert azok véreket is kionták édesanyjukért; de volt neki egy igennagy bánata, mely mint lávafolyam a völgy virágira úgy nehezkedett anyai keblére. Az ellenség nyilzáporként rohanta meg csöndes birtokát és gyermekei fölkelvén, mellette hadban vérzettek el igen sokan őshazájukért. Fájt ez a jó anyának: mert a sok vérengzés elvadítá gyermekei szívet ugyannyira, hogy utóbb vér után kezdének sohajtani, miként sivatag puszták tigrisei, és elkezdének barangolai idestova távol tartományokban, és a merre vonultak, hervadt lábaik nyomán az élet, miként a számum leheletétől a homoktenger zöld oázai. De dicséretökre legyen mondva, a puszták vad fiainak, hogy keblökben a gyermeki szeretet szép tiszta lángját hiven megőrizék, s széles e világon büszkének vallák magukat édesanyjukra.

Látván pedig hajnalnak ezüstoffényü csllaga, hogy unokáit az ellenséges esatak majdmajd fölemésztik, megindult előttük szép tündérfénnyel, és vezeté őket hólepte bérceken és széles folyamokon keresztül Hesper biborbazája felé. E vándorlás pedig terhes vala, és tartott hoszúévekig; de

a hű gyermekek ezt föl sem vevék, mert a hol el
fáradtak, sátort ütének a hegyek enyhe töveiben,
vagy letelepedének a harsogó folyók virányos part
jain, és barmaikat kieresztvén a kövér legelőkre
körülülék az ösanyát nagy karikában és csüggtek
szavain gyermeki ragaszkodással; az anya pedig
szívható nyelven monda az ősidőkből egyegy szép
regét, melyre földobogott a szív, és föllángolt az
érzelem, melytől föllekesültenek a vitéz daliák, s
oroszlányszívvel küzdének le nagyhatalmas erő
ket, és evezének át veszélyes folyamok hullámain,
keresvén kövér földet és békes hazát az ösanya
nak.

Jövének pedig egy nagy hegylánczolon ke
resztül, elfáradván, megállapodának, látának dél és
nyugot felé szép nagy darab földet, ezüstszalag
ként kígyózó folyamokat, és megörülvén lelkeik
ben: áldomástittanak nagy bükkfakupákból, ázsiai
lovaknak tejét; és leölvén szép fehér tulkokat, ál
dozának a jó szellemnek, ki megmenté őket a ván
dorlás kietlen napjaiban, mire nagy zsiroslakomát
ettének. Ekkor megjelent nekik ősapjuk, a hajnal
csillag, szép reggeli ezüstoffényben, és megmutatván
a négy folyamnak közét, parancsolá, hogy oda
menjenek. Mielőtt pedig megindultanak volna, ősz
szejövének az idősb testvérek és tanakodának egy
mással, és véráldomást iván, megesküvének a ke
leti tündérfényre, hogy a négy folyamú hazát, me
lyet isten mutatott nekik, el nem hagyandják so
ha, s egy jeles vitéz daliát, az ázsiai bércek o
roszlánshülöttét [közakarattal vezérüknek kiálták
ki, kinek neve párduczos Árpád vala, kit anyja a
Meotis habjai mellett szült egy szép hajnalon, s

zt álmodá róla gyermekkorában, hogy egykor vi-
 éz daliák vállaikra veendik őt, és meghajolnak e-
 őtte a nyugoti csillagok.

S az álom megtörtént: mert hű magyar da-
 ák paizsukra emelék őt, és átadák nekie a főha-
 almat a meghódítandó tartományok fölött, enge-
 elmességet és hűséget esküvén neki minden í-
 iglen. —

A négy folyam melléke évek mulva meghó-
 itva, és belőle nagyhatalmas ország lön, egy
 zredéven át . . .

És elküldé isten malasztját a világra, és mon-
 á: hogy legyen világosság a népek között!

És lön világosság.

Kelet fiai is leveték a tigriskaczagányt, és
 egkeresztelkedvén, szelid szeretettel simulának az
 sanya kebléhez hogy őt meghonosítsák a nyugoti
 azában . . .

Azóta sok viharos éven át áll a keleti raj, s
 iszsza-viszsa gondol az ősbazára és tündérmesé-
 el-elszenderül; de az esthajnal megjelen mind-
 nyinyiszor, és fölriasztja őket az ázsiai párnákról,
 a nyugoti elemmel mindinkább öszszeforrasztja
 eleti véröket! . . .

* * *

A fulmile hangja itt elcsattant, s maga hal-
 a zuhant alá a csalitágról, mert titkos jövődöt
 tart kiénekelni a halandó világnak, a magyar sor-
 ról . . .

Mi lehetett a titok, mit a csalogány dallani

akart, s mi lehet az ősidő rózsaszín könyvébe
főljegyezve: nem tudjuk; de meg van írva:

„ . . . még jőni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság cpedez
Százczrek ajakán !“

AZ ESKÜ NAPJA.

Kedves, volnék király: adnám országomat,
Hintaim-, pálczámat s népem, mely térden áll,
Porfyrfürdőimet, aranykoronámat,
S melynek a tenger szük, nagy hajóhadamat —
Ha rám pillantanál!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Volnék isten: lég- és földet özönével,
A daemon- s angyali kart, mely nekem hódol,
Adnám, s a mély chaost, tenyésző méhével,
Öröklét-, eget s tért, a világtekékkal —
Egy csókért ajkidról!

Hugo V. után Józsika.

Tavasza van — nem ottkűn a természetben...
oh, ott fehér zűz virágzik a lombtalan fák szűnyadó bimbóin! . . . ittben keblemben van tavasz
és öröm!

Mig a természet halottágya körül éjszak vihardalnoka zokogja világfagyfaló énekét: addig keblemben fölragyog a szerelem déli verőfénye, és dalszárnyra kel az ifju élet merész phantaziáin az emberi vágyak égi honába, hol a szerelem nemtői menyaszszonyágyon ápolják az élet legszebb virágait.

Zűg, zűg, éjszaki vad fuvalom, seperd el a sárga levelet a megdermedt halmok tejéről: de szívvirágimon nincs levél dalnokkoszorűdhoz! Mig óriás zenéd a pusztá téreken virághalottak tört keresztsein reczeg és zűg; addig szerelemvirágimmal játszi zephyrek suttognak édes titkokat — mert velők tavasz van és öröm!

Az istenség két világot alkotott, és a két világnak két napot.

A természetben egyet: és a kebelben másikat.

A természet napja hűtlen leve és elbujdosott; keblemé fölkelte és tetőponton ragyog.

A világ napja hidegen pillant vissza megfásult kedvesére: a szellemi nap déli hévvel csókolja az élet szerelemvirágait — mert tavasza van . . .

Mért nem lehetek én még is a világ napja, az égen ragyogó lángsugárú nap?

Örök frigyét kötnék akkor a rendszerrel: hogy tavaszugár borítsa a földet szűntelen, me-

én az én mátkám lakik, a kit eljegyzett az én
kem, a boldogság napjaiban.

Akkor az ibolya nem hervadna el soha, szüz
bléről az illatárt nem rabolná el semmi hata-
m; az erdei hárs bezárná virágait döngicselő
élh előtt; a madár ághegyén virasztaná szerelmes
sát, és zengené örömnök, és búnak dalát; —
míle hangja nem némulna el akkor, pacsirta
m felejténé magas phantaziáját; akkor virág ül-
minden kis fűszálon, illat hömpölyögne min-
nik légyöngyben, és dicső harmonia tölténé be
termeszet ékes egyházát . . . Örök tavaszfény-
l szónék szüz lepelt az én mátkámnak, és be-
nteném a földet hervadhatlan virágokkal, és su-
raimmal mézharmatot szednék minden virágról:
gy abba füröszténém az én mátkámat, az ő szüz
kait, és deli fejének sima halántékát . . .

Ha pedig eljön szép testvérem az estszürkü-
t, s édes szellőivel körülölelné, hogy elvezessen
rályi ágyamba, melyet tenger habjaiból nymphák
tettek: sugárkoronámat a tengerbe sújtánám, és
kos zephyrek szárnyaira ülve fölkeresném az én
gyesemet, és körülengéném pihegő keblét,
dön esthajnalfénynél a lugas homályában szen-
regne. És ha édes álmái volnának, hosszú selyem
láira ülnek, és öszszefonnám aranyszálait, hogy
lam álmodjék; és hogy ha rólam álmadnék: nem
lteném őt fel soha; megizenném a hajnalesilag-
k, az én bájosarczú testvéremnek: hogy sugá-
mon osztozzanak meg; mert én sugáravesztett
p leszek, és nem kelek föl többé, hanem az én
mátkámnál maradok, és őrizem az ő szüz álmait,

10
melyek drágábbak nekem minden királyi trónnál,
és becsesebbek a sphaerák millió napjainál!

De mit keresem én a napot az ürben? hisz
a szellem napja dicsőbb: sugarait az isten halhatatlanságból foná!

Az anyagi nap csak mulandó természetre hiniti változó sugarait: a lélek napja az örökszellem világában ragyog és tündököl megszűnés nélkül.

Mily vigasztaló embernek e hit; mily boldogító a halhatlanság reménye — közepette a mulandóságnak!

Örülünk, ha a nap tisztán kel: éskönyezünk, ha este lenyugszik.

Reggel a csecsemő bölcsőjénél szülői örömben osztozunk: este koporsót kísérünk a temetőbe; — s ki tudja, holnap nem számunkra ás-vermet a sír-ásó?

Élet és halál színhelye a világ; míg egyfelől a rémhalál hantolja győzelme sírjait: másfelől a nyílt sirokon föltámadást ünnepel az élet.

És a mulandóság fáj még is:

Megszokjuk a válás fájdalmait; szívünk végre eltompul a sajtó kín miatt, midőn anynyi felleg át-villámzott egén,

Megszokjuk, hogy a virág, mely kertünkber nyílt, mely a fris nedüért illatával csókol — végre elhervad.

Megszokjuk, hogy az állat, melyet fölnevelünk melynek hú ragaszkodásán derült pillanattal csüggünk — egykor elhull, elesik körünkől.

Megszokjuk, hogy az egykori kedves tárgy lassanként mind kihalnak mellőlünk, hogy mind új tavaszt szül az örökké élő idő, s az új tavasz

ban minden fű, minden virág újra születik, csak mi maradunk a régiek, az egykor virágzó életnek podvás törzsökei . . .

És még is fáj a mulandóság! . . . Most, midőn aranykorom fénylő fűrtjei mosolyognak ifju halántékom körül, midőn napom ama dicső ponton ragyog, melyet délnek neveznek, melyről csak egy út vezet alá nyugotnak — a temető felé; most; midőn a költészet magasztos ihletével üdvösségem édenében állok, melynek dicsősége szép mátkám; most, midőn szerelem és öröm virága nyílik körültem: eszembe jut, hogy halandó vagyok — eszembe, hogy a leány, kit isten üdvösségem Évájául teremté, kiűzetik egykor velem együtt a paradicsomból, miként kiűzetett az első ember, és attól kezdve mind e napig . . . és mindörökké; most, midőn a kéjhabzó pohárarézomra szórja pezsgő gyöngyeit, és örömkönyűs szemeim a jegyes hölgy kipirúlt szemérmes arczán nyugosznak: kínos eszmék özönlenek agyamba, melyek vad hangon kiáltják: „halal. halál!”

De az élet nemtője is hirtelen leszáll és megpendit egy hűrt, syreni hangok kíséretében: — és föllángol a vér, és a halál rémei elröppennek.

Az ének pedig így hangzik:

„Használd a napokat! A mi jelen vagyon,

Forró szívoel öleld, s a szerelem szelid

Érzését ki ne zárd, mig fiatal korod

Boldog csillaga tündököl!”

ÖrüljeteK, ha a nap fölkel a kék mennye-

10
zetre, s ne gondoljatok arra, hogy majd lenyugszik: napáldozat után is elég jókor hull még könyetek!

* * *

Állottatok-e már a mennyei boldogság küszöbén? Láttátok-e a napot úgy ragyogni, hogy üdvösségtek Gibbonában megállani ohajtottátok volna? Ültétek-e meg a földi lét legsátorosabb ünnepét: midőn jobb emberek, jobb honfiak, hübb barátok és engedelmesebb gyermekek voltatok, midőn a koldús könyvedüs arczára emberségesen viszszanéztetek; midőn a közügynek fillért, az isten nevének hálát adni nem felejtettetek? . . . Oh, ha ezt a napot nem értétek; úgy nem örültetek tisztán és nemesen, úgy jó emberek soha sem voltatok; mert a benső öröm szellemi napja hasonló a halál estálokonyához: mindenikben új emberré születünk, mindenikben megöleljük ellenségeinket, mindenikben megbocsátunk, szeretünk és imádkozunk! . . .

Állottatok-e a leány előtt, ki a szemérem leezett arczával nyújtá felétek gombölyü ujjait, hogy elgyűrizzétek életét a szerelemnek? — Nem röppent-e ki lelketek, nem repedt-e ketté az örömitas szív a boldogság özönében, a kézflogó dicső ünnepén? Nem omoltatok-e porba az isteni határtalan szeretet előtt, mely a teremtés legszebb gyöngyét embernek adja: hogy boldog legyen?

Ti, kik valaha szerettetek, ti a romlatlan szívvel, jöjjetek el boldogságom egyházába és osztozzatok velem; de jöjjetek ti is, a romlott szívvel

melyben a szeretet nem verhet gyökeret: hogy meggyógyuljatok és tanuljatok szeretni!

Ime, itt áll az én mátkám menyaszszonyi fehér ruhában, mint egy cherúb a paradicsom küszöbén!

Nézzétek az ajkat, mely mint rózsacsiga tapad az arcz fehér liljomára, melynek lehelete édes, mint Hesperiaé fuvalma; hangja szelid, mint az angyalé, mely egykor a kék ég meghasadván örömgigétt zengett a születetről, melynek mosolya ellefejteti velünk, hogy a föld fején anynyi sebet ejt a halál, s melynek csókjain egykor angyalok lesznek osztozó társaink, kiket az ajk így nevez: gyermekeim!

Rafael ecsetével, Canova vésűjével vőnek mintát az én szépemdeli termetéről, midőn madonnát teremtettek a művészet szentegyházának.

Oh, mért nem maradhat az ember örökké az élet azon pontján, hol istenült szellemmel s örömrészketve áll meg a tudás fája előtt, minden nemes- és dicsőre fogékony kebellet? mért nem lehetünk örökké jegyesek a költészet és szerelem országában? Tán előbb fölhozná isten a megígért üdvösség napját reánk; talán haragos felhők helyett, melyek most kiontott vér gőzéből emelkednek, tiszta ég derülne fölöttünk s a menny villámok nélkül is dúsan öntené földünkre az áldás életharmatát!

Oh, mért nem tart ez így örökké!

* * *

Az orgona zeng; magasztos hangjaiban az úr

*

szava szól: imádkozzunk, hogy áldja meg szövetségünket!

. . . Egykor nagyságról álmodtam, én szépem, nagyságról, mely csak üstökösként tűnik föl az emberi nemzet egén; egy pillantása szép szemednek fölveré phantaziáim raját, mint fölveri a nap május reggelén a madárt: hogy daloljon, a virágot: hogy illatozzék; im lábaidhoz borúlok, és elfelejtem álmaimat, el egész életemet, ha akarod; kicsiny akarok lenni, mint a porszem, vagy nagy leszek, ha akarod, mint megváltás idején az istenirgalom; életem kezében van; akard: elfúvom a buborékot; akard: lemondok kevés tiszta napjaim emlékéiről; . . . megtagadom szívem szent sebeit, halottaimra nem gondolok soha, — elfelejtem, hogy ravataljaiknál imádkoztam, barátaim emlékét sirjaimon szagगतom szét, és sötét fátyolt vetek multamra, hogy első pillantásodtól számláljam életemet! . . . És jó leszek, oh hölgy hisz — angyallelked az égi jóság kisugározása — jó leszek, mint a galamb mely az első keresztség fölött nyugovék. Akard: szétszagगतom a bűnt, mely gyáva zsoldosul használja az embert, mely gyűlöl, nem szeret és imádkozik! Akard: oltárt építek az emberszeretnek, és szívemet szentségül fölébe helyezem, és áldozok öröktiszta lángjával két nagy szerelemnek: a honnak és a tiednek, és leimádkozom az isten malasztját, hogy áldozatom kedves legyen! . . .

És most vedd e gyűrűt, és légy eljegyezve örömnék és fájdalomnak; de ne félj, mert mindenikben egy hű szív leendő osztozótársad
Higyj, remélj, és szeress!

E nagyszerű pillanatban pedig felejts el mul-

tat, jelent, jövőt csak egy ige ragyogjon lelked
szentkönyvében: a szerelem! . . .

Napunk ezentúl szállni fog: de sugári mel-
legebb s érlelőbbek leendnek mint eddig. A nap
is visszatér tetőpontjáról, hogy nyár legyen: és
ugy érnek meg a föld gyümölcsei! . . .

. . . Az orgona zeng; magasztos hangjaiban az
úr beszél: imádkozzunk, hogy áldja meg szövet-
ségünket.

SZERETET és SZERELEM.

Szeretni az aszszony végzete . . .
A ki szeret, nem lehet boldogtalan,
nem lehet nemtelen érzésü soha!

Eötvös

Szeretni! mily erő, mily hatalom, mily magasztosság rejlik e szóban!

Szentséges fogalom a szeretet, minden erényt magában foglaló, határos az üdvösséggel; legdicőbb gondolata az istenségnek, melyre a teremtés munkája bekövetkezett.

Avagy nem szeretet-e förendeltetés e földön?
és vajjon az élet maga nem a szeretet teljessége-é?

A nap örömragyogva hinti meleg sugárait végetlen körterén; egyik sugára épügy melenget, épügy éltet ad mint a másik; mit bánja ő, ha virág nyílik, ha jéghegy olvad, vagy hideg szikla melegül tüzénél: ő szeret, — s a szeretet olyan mint a nap: egyenlőn melegít, egyenlőn világít körében, melynek központján ő az isten.

És a szeretet varázshatalommal terjed az élet

termékeny mezején, mint a mennyei férfi szájából eredett ige; minden virág kitarja kelyhét, hogy befogadja az élet öröktitkos melegét. Nézzétek csak, midőn kertetekben az illatos jáczint először bontja ki szűzfehér levelét: gyöngye kelyhében két harmatgyöngy egymásba gurul és a virág aranyporával játszik. A virág teljes pompájában virul ekkor, és dús illatár párolog körében, mintha mondaná: virágtestvéreim, a mi életünk rövid, csak néhány perc: de megdicsőíté az a szerelem, örüljétek!

Jusson eszetekbe ilyenkor, hogy nyiló virágban isten van jelen; mert isten a szeretet!

Figyeljétek csak a tavaszra, szépeim! Ablakotok fölött majd egy kedves vendég száll meg, mely az őszi széllel messze-messze elbujdosik; de ha a föld csirákat hoz, ő is vissza jó újra, és a viszonzlás örömeiben csicseregve ömledez megtalált fészke romjain.

Ki nem osztaná a fecske örömét köztetek.

Vajjon ki vezeté őt vissza hozzátok? ki őrizte a kis párát hosszú vándorútjában? . . . Oh, higyétek, ő sokat szenvedhetett; mennyi vihart, mennyi hideget kelle átélnie, míg kedves vidékére juthatott . . . hiszen ti tudjátok, hogy a tavasz fakadó bimbói mily sokszor halnak el téli dér miatt! De ő haza ért, fészket rakott, kisdedeget nevelt, és veletek egy szép nyár örömeiben osztozott: mert szeretett . . .

Az egész természetben szeretet munkálódik. Szeretet hozza vissza a napot a kihalt mezőnek; szeretet hítja ki rög alul a füvet, borítja virággal a fát; szeretet ad lombot az erdőnek,

és e lombok közt szeretet rak fészket a madárnak; szeretet bugyogtatja a vizet sziklák méhéből és csörgedeztetí kavicsos mederben tengerhazája felé; szeretet sárgítja meg az élet kalászeit, növeszti és hamvazza be a szőlőgerezdet; szeretet ad a virágnak harmatot, s a harmatot enyhítő balsamerővel ő ruházza fel; szeretet mosolyog a kék ég arczáról a föld mezejére; szeretet von engesztelő szivárványt a haragos felhőkre és hegyeszi be esővel a föld megrepedt kebelét; szeretet eszközli, hogy a sírok évről évre kizöldüljenek, s a bánat könnyeit szeretet szárítja föl, hogy az öröm magvai ismét és ismét kivirágozzanak! . . . Nincs egy porszem a földön kedveseim, mely legalább egyszer a szelekkel föl ne röpült volna szerelmében! . . .

Minden mi él, szeretettel van át lehelve e földön. Ki tudja, maguk a sírok is nem szeretetből nyitják-e meg csöndes kamráikat!? Hiszen sokan vannak közöttünk, kik oda vágyakoznak; mert a kinnak is megvan saját mérlege, melyen túl a vállak leroskadnak, s hosszú fájdalmak letépi végre a szeretet zománczát, és idő múlva egy nagy véres seb lüktet a szív helyén...

Az orvos a sirban lakik!

Még is a szeretet nem hal meg soha! Miként a tavasz nem marad ki az évből; úgy a szeretet az életből nem enyészik el soha!

Nincs oly elkárhozott, oly elfásult szív, mely a szeretet tüzeinek anyagot ne tudna nyújtani.

Még annak is nyilhatik virág, kinek reménye horgából csak egy töredék maradt, s a ki

már kétségbe esett reménye, boldogsága föltámadásán. —

. . . Ha az ember nem boldogít, mert nem szeret, mert önző: keresd föl az állatok önzéstelen körét; vonulj a természet ölébe, hol a nap szeretetre kel reggel, és este szereteten áldozik le; hol a fa feléd terjeszti lombjait, ajkaidhoz nyújtja legelső gyümölcsét; hol a virág neked nyílik, feléd árasztja illatát, ha soha nem öntözéd is epedő szirmait; ha lekaszáltad, halálában is szeret, mert nyughelyül adja asszú leveleit, és illatával még akkor is körüllegi álmaidat, mintha te adtad volna neki, mitől megfosztád, az életet! . . .

. . . De az ember csodálatos teremtmény! Ha képzelt boldogságától elesett; szíve megjegesül, bezárkozik a szeretet napja előtt.

Ha arany után sovárgott, s aranyhegyei sovány halmokká váltak: megtagadja az istent, elátsozza életét, vádolja a gondviselést, nem gondolva meg, hogy a sovány halmokon még mindig megereged egy virág vagy egy fa, s kinek e földön még egy virága van, vagy egy fája, mely tavasszal virágba borúl és gyümölcsöt hoz, az nem boldogalan.

A ki nagy méltóságról, hivatalról álmadott, és almaival úgy járt, mint az inséggel küzdő napszános, ki heti filléreit az álmadott számokra bűnön kiszórja, s napok múlva reszketeg térdekkel, kétségbeesett arczczal áll egy bolt előtt, mintha nem hinne szemeknek: oly erősen remélt. oly szívzakadva sovárgott egy kedvezőbb életután, monom, a kit rangvágyás álmai megcsaltak, talán visz-

szalép és lemond? nem! . . . tovább kapaszkodik a magasba, gyakran alacsony és bűnös eszközökkel is, hol végre elsüllyedés, megvettetés lesz nem épen méltatlan bére . . . Pedig van az életben sok alacsony, de becsületes kör, és e körökben sok ügyefogyott felebarátunk, kik tanácsunk- és szivünkre igényt tartanak. Bizony, bizony, az ilyenekhez leszállani, és szeretettel karolva jó útra vezetni a legszebb hivatal, melynek dicső bére az emberiség nagy rendében a legdrágább gyémántkereszt! . . .

. . . Megíoghatalan ellentét, kedveseim, hogy míg a teremtettségben minden porszem a szeretet nagy munkájában fáradozik: embernek keblében találkozik romlott sziv mely utálatos énjébe zárkozva a szeretet törvényét megtagadja!

Az állat csöndesvidáman távozik a forrástól, mely szomját eloltá; az ember fölzavarja azt, ha jóllakott.

Az állat csak annyi tápot használ föl, mennyi éhét kielégíté; az ember magához ragad mindent, s ha nem teheti, kész felebarátja vetését fölgyujtani.

A hűséges eb éhenhal gazdája vesztett vagyona mellett, és nárat a gyilkos előtt soványhű testével fedi be; az ember embertársára gyilkot emel, legalább vesztésében gyönyörködik.

Pedig a messiás aztmondá: „szeressétek egymást, és béke legyen veletek!”

De az ember jól is tesz néha társával . . . hogy nevét oszlopra messék; megöleli tesvérét . . . haszonlesésből . . . nem mindig jószívből; s még is szeretetet emleget ajkain! De az ily szeretet

csak álarcozott kajánság, és vérrokon a gyülölséggel . . . ez önösség

Ám az ember ledönti az ifjuerőben viruló gyümölcsfát, lekuszálja az ártatlan virágokat, fájdalommal illeti az állatot és az embert sokszor a nélkül, hogy hasznát venné, vagy csak gyönyört élvezne is belőle, csupán romlott szivből, vagy mert azt hiszi, hogy rontani az ő mindenhatósága!

Igy szentségtelenítettik gyakran az ég legdrágább malaszja — a szeretet.

Még is a szeretet nem hagyja el az életet, miként a napnak sok ezredévek sem rövidítik meg sugárait!

Míg a földvetései kizöldülnek . . .

Míg egy virág lesz a földön, mely a nap szerelmes szemébe fölmosolyg . . .

Míg a szomjas föld felett felhők ölelkeznek jóakarattal hogy eső legyen . . .

Mindaddig velünk lesz a szeretet istene.

És bizonytal bekövetkezendik egy jobb kor, melyet a történet a szeretet ezredének fog nevezni. melyben az egész emberiség egy nagy törvénykönyvre hivatkozik, s a szeretet törvényére, mely a teremtés napjaitól fogva kitörölhetlen betűkkel ragyog az élet lapjain!

Az isten célja szeretet volt a világban.

Isten céljának valósulai kell! . . .

* * *

A szeretet az életfájának kizöldülése és virágozása: a szerelem annak egekig terjedő illata.

Vagy inkább, szeretet az élet tüze: szerelem annak magasan lobogó lángja.

És miképen sok tűz láng nélkül hamvad el: úgy sok élet enyészik el szerelem nélkül . . .

Midőn a parányi magból gyöngye levelek sarjadjának, hogy a fakó földet eleven zölddel borítsák, és a csuszó bogárkák ezreinek árnyékot nyujtsanak . . .

Ez a szeretet.

De ha a zöldlevelek között virágok is pompáznak és illataikkal a léget betöltik . . .

Ez a szerelem.

Midőn a madárkönnyű pehelyből fészket rak, s gyöngye tojásait életre melengetvén, családi kört alkot, hogy boldog legyen . . .

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ez a szeretet.

De ha a madár társával összeborúl, vagy utána eped, s örömét és fájdalmát dalban önti ki . . .

Ez a szerelem.

A szeretet maga az élet: a szerelem annak költészete!

A szeretet rejtett meleg, mely kikölti és táplálja az életet: a szerelem déli napfény, mely megdicsőíti azt,

Minden életre földerül a szeretet sugára a szerelem napja csak a választottak lelkében virad föl.

A szeretet boldog lehet szerelem nélkül: szerelmet szeretet nélkül képzelni nem lehet.

Szerelemre mint szeretetre egyformán képes minden élet, miként a legkopárabb sziklán is kinyilhatik egy sovány virág: de a szerelem valódi hazája az emberkebel.

A férfiszívben teremtőerővel lánghol a szerelem: a nő szerelme a már teremtett világ mennyországát tárja föl, hogy üdvözítsen.

A férfi szerelme csodát tesz: a nő szerelme boldogít.

A férfi szerelme világrendítő üstökös, jöttére megreszketnek a szeretet csillagezrei. Vagy világhódító lángóriás inkább, melynek föllobbanásával a régi csönd és béke a forradalom hullámaiba vesz mely a kebelben új világot, új rendszert teremt, melynek zenitjén ő tündököl, ő uralkodik.

A hölgy szerelme bájfényű csillag keleten, mely az üdvözítő bölcsőjéhez pasztorórára hűja a választott szenteket. Vagy üdvözítő nap inkább, mely a kebel szűz liljomaira csöndes sugarakban száll alá, hogy a szemérem érzékeny hamvai le ne hulljanak.

A nő szerelme égi növény az isten földében, mely századokról ezredekre ágaztatja dús bokrait, melyek mindegyikén nemzet viragozik.

Nincs dicsőbb áldás a nő-szerelmenél: szelid melege kikölti az erény magvait és fölviragozik a mennyország a földön! . . .

. . . Igen, nők, ti vagytok a szeretet tenyésztő napjai az emberi nemzet egén.

. . . Ti adtok irányt a gyermekszív első dobbanásainak.

. . . Ti vagytok az édes anyanyelv első és legjobb mesterei.

. . . Gyöngé ajkainkról az első mosolyt anyai szerelmek lesi le . . .

És lecsókoljátok első könyeinket.

. . . Kezeinket ti fonjátok össze az imádkozásra.

. . . Szerelmek szívünkbe nyomott szavai szent talizmánként kísérek sírunkig! . . .

Végtelen szerelmének zálogául adott az isten titeket, oh nők! . . . Hozzátok el a szeretet országát, hogy fölvirágozzék a szerelem: mert nektek adatott a megtérítés hatalma!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

